

Konstantin Kuzmiç Yudahin [1]

(1889-1975)

22 Mart 1975 yılında çetin bir hastalık yüzünden 85 yaşında Sovyetlerin büyük aydın Türkoloğu, Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Akademiği, Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Bilimler Akademisi Üyesi, SSCB Devlet Ödülü sahibi, Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bilimi için büyük çalışmalar yapan, Filoloji Bilimleri Doktoru, Ord. Prof. Dr. Konstantin Kuzmiç Yudahin vefat etti.

Konstantin Kuzmiç Yudahin, 1890 yılında Orsk şehrinde fakir bir ailede doğmuştur. 1910 yılında Kazakistan'daki bir Rus okulunda öğretmenlik yaparak akademisyenlik yolunda ilk adımlarını atmıştır.

1922 yılından 1975 yılına kadar Merkezî Asya Devlet Üniversitesi, Doğu Dilleri Fakültesinde okudu, mezun olduktan sonra Leningrad'daki Yaşayan Doğu Dilleri Enstitüsünde ders verdi. 1932 yılından 1944 yılına kadar Moskova'daki Doğu Dilleri Enstitüsünde görev yaptı ve Türk dilini araştırmaya yönelik ilk bilimsel çalışmalarını burada yapmıştır. O yıllarda Yudahin, Merkezî Asya halklarının dilleri, ağızları, leksikolojisi konularında birkaç bilimsel çalışma yayımlamıştır. Bu çalışmaları, ülkemizin en büyük Türkoloğu yapmıştır.

1944 yılından itibaren Konstantin Kuzmiç Yudahin, SSCB Bilimler Akademisi, Kırgızistan'daki

Dil, Edebiyat ve Tarih Enstitüsünde, 1950 yılından itibaren ise, Kırgız Devlet Üniversitesi Kırgız Dili Bölümünde Profesör olarak çalıştı. 1954 yılında Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi kurulur kurulmaz üyesi oldu. Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Akademisyeni ve Kırgızistan Devlet Üniversitesi Profesörü olduktan sonra yaklaşık 40 bilimsel eser yayımladı, Türkoloji, Kırgız dili öğretimi, Edebiyat ve Tarih alanlarının güncel problemlerini çözmeye büyük katkılarda bulunmuştur.

Konstantin Kuzmiç Yudahin, Kırgız yazı sisteminin düzenleme çalışmalarına katılmıştır. Onun öncülüğünde Kırgız dili terimlerinin prensipleri belirli bir sisteme getirilmiştir. Kırgız Dilbilimi ve ağızları konusunda yayımlanmış olduğu çalışmaları günümüzdeki Kırgızların edebî dilinin bazı teorik problemlerinin daha da derin açıdan incelenmesine sebep oldu. Akademisyen Konstantin Kuzmiç Yudahin, "Manas" halk destanının araştırılmasında da önemli katkıları oldu. O destanın triolojisinin eklemeli dört cildini baskıya hazırlama komisyonu üyesi olarak son derece önemli bilimsel makaleler yazmıştır.

Konstantin Kuzmiç Yudahin'in başkanlığında Rusça - Kırgızca Sözlüğü basılmıştır. 1965 basılmış olan "Rusça - Kırgızca Sözlüğü"nin yazarıdır. Bu değerli kitap 1967 yılında SSCB Devlet Ödülü almıştır.

Hazırlama safhasındayken sözcük fişleri ve dosyaları bir kaç kez kaybolmasına rağmen uzun yıllara dayalı bu eserin basılmasını sonunda başarmıştır! Üstün özveri, sabır ve titizlikle hazırlanan bu sözlük -sözlükçülük açısından- yalnız Türk dilli halklar için değil Slavyan halkları için de son derece önem taşımaktadır. Akademik Yudahin, hayatının sonuna kadar Kırgız halkına hizmet etmiştir. Uzun yıllar, Kırgız halkının elindeki tarihî el yazmalarının yanısıra ozan ve şairlerin yasaklanmış olan edebî eserlerinin gün yüzüne çıkmasına gayret etmiştir. "Milliyetçi" yaftasına rağmen bütün bunlara aldırmandan inandığı ve bildiği yolda ilerlemeye devam etmiştir.

Kendisinin bilim alanındaki çalışmalarıyla pedagoji alanındaki işlerini de birlikte yürüten Konstantin Kuzmiç Yudahin, Kırgız Filoloji alanında çok sayıda öğrenci yetiştirmeye gayret göstermiştir.

1930'lu yılların aydınları, Akademisyen Yudahin tarafından eğitilmiştir. O yılları Pedagoji Teknikumu Yatılı Okuluna erken sabah vakitlerde eşiyile birlikte gelerek: "Çocuklar! Kalkın artık, sizi parlayan güneş ve dağlar bekliyor!" diyerek nazik bir sesle uyandırdıklarını o zamanın gençleri bugünün aksakalları dün gibi hatırlamaktadır. Elbette ki o, gençleri çok seviyordu ve içtenlikle iyi bir eğitim - öğretim vasıtasıyla Kırgızistan ekonomisi ve Kırgız medeniyetinin gelişebileceğini düşünüyordu. Her zaman: "Ben, bir Kırgız oğluyum!" diye tekrar ve tekrar söylemekten hiç de bıkmamıştır. Ünlü Manasçı Sayakbay Karalayev'in: "Tıpkı "Manas" destanında efsanevî Bakay gibi Yudahin de bilimde o kadar büyüktür," sözleri bunun apaçık delilidir.

Akademisyen Konstatin Kuzmiç Yudahin, SSCB'nin II. Büyük Meclisi, Milletvekili olmuştur. Memleketi adına yaptığı çalışmaları dolayısıyla Lenin Ordeni, Emgek Kızıl Tuu Ordeni, "Ardak Belgisi" Ordeni ve birkaç SSCB madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

Meşhur aydın, mükemmel eğitimci, Türk dillerini çok iyi bilen Konstatin Kuzmiç Yudahin, çalışkanlığı ve öğrenci ve çevresine hoşgörüsüyle tanınmış örnek bilim adamlarından biridir.

Konstantin Kuzmiç Yudahin, ve Kasım Tınıstanov; XX. Yüzyıl Kırgız Dili ve kültürüne bilimsel katkıları nedeniyle sâbık Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev tarafından altın madalyalarla ödüllendirilmişlerdir. Yine Kırgız dil ve kültürüne üstün hizmetleri geçen, E. Polivanov'un da gün gelip onlar gibi ödüllendirileceğine inanıyoruz.

Bu üç büyük adam "Kırgız Medeniyetinin Üç Devi" olarak adlandırılmışlardır. Ama, ne yazık ki, Kasım Tınıstanov ve E. Polivanovlar devlet adamları tarafından tevkif edilerek kurşuna dizilmişlerdir.

Konstatin Kuzmiç Yudahin'in emekleri, Kırgızların gönül dünyasında silinmez bir iz ve anı olarak kalacaktır.

---

[1] Prof. Abak Biyaliev'in (K.K. Yudahin'in Asistanı), yazılı belge ve arşivinden yararlanılmıştır. Ayrıca bkz. **Kanıbek İmanaliev, "Kırgızistan"; Kırgız Devletinin 2200. Yılına Armağan, "Uçkun" Basımevi; BİŞKEK-2002, s.177 -178**

